Pregledni naučni rad
UDK:316.624:159.923.5-057.874
DOI:10.7251/ZND2601275R

NASILJE U ŠKOLAMA

***Mitar Radonjić*[126]**
Crnogorski bezbjednosni forum

Jelena Radonjić
Spec. bezbjednosti i kriminalistike

Apstrakt: *U tranziciji pokušaja da se tradicionalna škola zamjeni savremenom došlo je do niza disfunkcionalnosti i gubitka vaspitne uloge škole koja sve više ima problema sa nasilničkim ponašanjem učenika. Nasilje u školama predstavlja ozbiljan izazov savremenog obrazovnog sistema, koji zahtjeva koordinisane napore svih društvenih aktera. Jasno definisanje fenomena, razumjevanje njegovih uzroka i posljedica, te implementacija adekvatnih preventivnih i interventnih mjera ključni su za stvaranje sigurnog i podržavajućeg školskog okruženja. Samo kroz zajednički napor obrazovnih institucija, porodica, zajednice i državnih organa moguće je ostvariti napredak u borbi protiv nasilja i osigurati cjelovit razvoj mladih generacija.*

Ključne riječi: *nasilje, škole, asocijalno ponašanje, agresivnost*

Pojam i karakteristike nasilja u školama

Nasilje u školama predstavlja jedan od značajnih izazova savremenog obrazovnog sistema. Posljedice nasilja mogu biti nesagledive i tragične, ako se na vrijeme ne neidentifikuju i suzbiju (Macanović, 2024; Macanović, Radonjić, 2024). Prema definiciji koju je dao Smit (Smith, 2020), nasilje u školama obuhvata svaku namjernu radnju koja ima za cilj da povijredi, poniži ili na drugi način negativno utiče na druge učenike, bilo da se radi o fizičkoj, verbalnoj ili psihološkoj agresiji. Ova definicija naglašava da se nasilje može manifestovati kroz različite oblike i u različitim kontekstima, što ga čini složenim fenomenom koji zahtjeva detaljno razumjevanje i interdisciplinarni pristup.

[126] kontakt@radonjicmitar.me

Nasilje u školama definiše se kao namjerno i ponavljano uznemiravanje, napadanje ili povređivanje jednog djeteta od strane drugog ili više njih. Ovo nasilje može biti fizičko, verbalno, emocionalno, seksualno ili ekonomsko (Maran, 2023). Nasilje u školama predstavlja fenomen u kojem se manifestuje agresivno ponašanje među učenicima, a koje se može ispoljiti kroz fizičko, verbalno ili emocionalno nasilje. Pojam obuhvata namjerne i ponavljane radnje koje imaju za cilj da povrijede ili poniže pojedince, čime se narušava sigurnost i dobrobit učenika u obrazovnom okruženju. Ovo nasilje se može javiti u različitim oblicima, od direktnih fizičkih sukoba do suptilnijih oblika socijalne isključenosti i psihičkog zlostavljanja, te predstavlja ozbiljan izazov za obrazovne institucije koje teže stvaranju sigurnog i podržavajućeg ambijenta (Smith, 2020).

Uzroci i faktori koji utiču na školsko nasilje

Vršnjačko nasilje predstavlja ozbiljan problem u obrazovnim institucijama, a njegovi uzroci su višestruki i kompleksni. Jedan od ključnih faktora leži u individualnim karakteristikama učenika. Naime, djeca koja pokazuju poteškoće u regulaciji emocija, nisku empatiju i specifične osobine ličnosti mogu biti sklonija interpretaciji socijalnih situacija kao pretnje, što rezultira agresivnim reakcijama. Istraživanja pokazuju da nedostatak adekvatnih mehanizama za obradu socijalnih informacija povećava verovatnoću da će učenici pogrešno interpretirati ponašanje vršnjaka, što može dovesti do upotrebe nasilja kao oblika komunikacije (Olweus, 1993).

Porodični faktori takođe imaju presudnu ulogu u razvoju vršnjačkog nasilja. Djeca koja odrastaju u okruženju gdje su prisutni porodični konflikti, nasilje ili strogi autoritarni modeli roditeljstva često usvajaju obrasce ponašanja koji favorizuju agresiju. Nedostatak emocionalne podrške, kao i nedoslijedan ili represivan pristup roditelja, može doprinjeti razvoju agresivnih tendencija kod djece, te ih učiniti sklonijima korišćenju nasilja u odnosima sa vršnjacima (Espelage & Swearer, 2003).

Školski ambijent i dinamika vršnjačkih odnosa predstavljaju još jedan značajan segment u analizi uzroka vršnjačkog nasilja. U školama gdje ne postoji jasna struktura pravila i gdje nastavnici i administracija ne intervenišu pravovremeno u slučajevima agresije, nasilničko ponašanje se lakše razvija i širi. Potreba za pripadanjem, potvrdom i afirmacijom društvenog statusa često navodi učenike da koriste nasilje kao sredstvo za ostvarivanje i održavanje svoje pozicije unutar vršnjačke grupe (Jones, 2018).

Društveni i medijski uticaji ne mogu se zanemariti u kontekstu uzroka vršnjačkog nasilja. Izloženost nasilju putem televizije, filmova i digitalnih platformi može doprinjeti desenzibilizaciji djece prema agresivnim obrascima ponašanja. U okruženjima gde kultura promoviše agresivnost kao simbol snage ili uspjeha, vršnjačko nasilje postaje normalizovano, što dodatno komplikuje situaciju u školama (Li, 2019).

Kulturalni faktori i demografska raznolikost u školama predstavljaju dodatni aspekt koji utiče na dinamiku vršnjačkog nasilja. U obrazovnim sredinama gde postoji visoka etnička i kulturna raznolikost, izazovi integracije i osjećaj pripadnosti mogu dovesti do tenzija među učenicima. Aktivno promovisanje multikulturalnih programa i inicijativa za međusobno razumjevanje pomaže u prevenciji konflikata, jer učenici razvijaju empatiju i toleranciju prema različitostima. Time se smanjuje potencijal za nasilničko ponašanje, a školska zajednica postaje kohezivnija i otpornija na negativne uticaje (Smith, 2020). Socio-ekonomski faktori predstavljaju značajan uticaj na pojavu nasilja u školama, posebno u zajednicama pogođenim siromaštvom i socijalnom isključenosti. U takvim sredinama, stres i nesigurnost izvan školskih zidova često prelaze u obrazovne prostore, gdje se nasilje koristi kao sredstvo za izražavanje frustracija i nezadovoljstva. Prepoznavanje ovih socio-ekonomski ukorjenjenih faktora i implementacija programa podrške usmjerenih na unapređenje ekonomskih i socijalnih uslova mogu značajno doprinjeti smanjenju incidencije nasilja u školama (Hawkins, 2021). Sveukupno, uzroci vršnjačkog nasilja proizlaze iz kompleksne interakcije individualnih predispozicija, porodičnih uticaja, školskog okruženja i šire društvene sredine. Razumevanje ovih međusobno povezanih faktora predstavlja osnovu za kreiranje efektivnih preventivnih i interventnih strategija, koje mogu doprineti smanjenju incidencije nasilničkih ponašanja među učenicima (Brown, 2020).

Posljedice nasilja u školama

Posljedice vršnjačkog nasilja su raznovrsne i obuhvataju fizičke, psihološke, akademske i socijalne aspekte. Fizičke posljedice se najčešće ogledaju u povredama koje mogu varirati od lakših udaraca do ozbiljnijih tjelesnih oštećenja, a posledice tih incidenata često zahtevaju hitnu medicinsku intervenciju. Međutim, fizički vidljivi efekti često su samo površinski pokazatelj dubljih problema koje nasilje ostavlja na žrtvama, jer se negativni uticaji protežu daleko i na psihološko stanje pojedinca (Olweus, 1993).

Psihološke posljedice vršnjačkog nasilja predstavljaju značajan izazov jer duboko utiču na emocionalnu stabilnost učenika. Učenici koji su žrtve nasilja često pokazuju znake hroničnog stresa, anksioznosti i depresije. Stalna izloženost agresiji može dovesti do poremećaja raspoloženja, smanjenog samopouzdanja i u nekim slučajevima čak do suicidalnih misli. Ove posljedice imaju dugoročan uticaj na razvoj ličnosti, otežavajući uspostavljanje zdravih međuljudskih odnosa i socijalne integracije u budućnosti (Crick & Dodge, 1994).

Akademske posljedice vršnjačkog nasilja takođe su duboko negativne. Učenici koji doživljavaju nasilje u školskom okruženju često pokazuju pad motivacije za učenjem, smanjenje koncentracije i opšti pad školskih rezultata. Pored toga, povećan broj izostanaka sa nastave i smanjena angažovanost u obrazovnom procesu mogu dovesti do dugoročnog obrazovnog zaostatka. Takva situacija značajno utiče na buduće profesionalne mogućnosti i socijalnu integraciju ovih učenika, ostavljajući trajne tragove na njihovom životnom putu (Espelage & Swearer, 2003). Negativni uticaj vršnjačkog nasilja ogleda se i u socijalnoj sferi, gdje žrtve nasilja često razvijaju osećaj izolovanosti i nepovjerljivosti prema vršnjacima. Učenici koji su stalno izloženi agresivnom ponašanju često se povlače iz društvenih interakcija, što dodatno utiče na razvoj njihovih interpersonalnih veština. Ovakva socijalna izolacija ne samo da utiče na trenutno stanje socijalne integracije, već može imati dugoročne posljedice na sposobnost pojedinca da uspostavi i održava zdrave odnose u odrasloj dobi (Jones, 2018). Posljedice vršnjačkog nasilja se ne ograničavaju samo na pojedince, već imaju širi uticaj na cijelu školsku zajednicu. Kada se nasilničko ponašanje ne adresira na vrijeme, postoji rizik da se negativni obrasci ponašanja perpetuiraju kroz generacije, stvarajući klimu u kojoj se nasilje smatra normalnim dijelom socijalne interakcije. Stoga je izuzetno važno sprovođenje preventivnih i interventnih mjera koje integrišu rad sa učenicima, nastavnicima i roditeljima, kako bi se stvorilo sigurnije i podržavajuće obrazovno okruženje. Ovakav sveobuhvatan pristup omogućava pravovremeno otkrivanje rizičnih faktora i pruža osnovu za razvoj strategija koje mogu umanjiti dugoročne posljedice nasilničkog ponašanja (Li, 2019).

Profil žrtava nasilja u školama

Profil žrtava vršnjačkog nasilja obuhvata učenike koji pokazuju određene ranjivosti u socijalnoj interakciji, kao što su nedovoljno razvijene komunikacione i asertivne vještine, nisko samopouzdanje i poteškoće u regulaciji emocija. Takve karakteristike, koje mogu biti urođene ili stečene usljed nedostatka adekvatne

podrške, čine ih lakšim metama za agresore. Učenici koji nisu dovoljno osnaženi da se odupru verbalnim ili fizičkim napadima često postaju žrtve ponovljenih agresivnih radnji, što dodatno pogoršava njihov emocionalni i psihološki razvoj (Olweus, 1993).

Istraživanja pokazuju da postoji značajna razlika u načinu na koji se nasilje manifestuje kod dječaka i djevojčica, što utiče na profil žrtava. Naime, dok dječaci češće doživljavaju fizički oblik nasilja, djevojčice su, s druge strane, češće meta socijalnog isključenja, verbalnih uvreda i emocionalnog zlostavljanja. Ove razlike ukazuju na to da društveni stereotipi i očekivanja u vezi sa polnim ulogama igraju važnu ulogu u oblikovanju dinamike vršnjačkog nasilja, pri čemu se djevojčice često suočavaju sa suptilnijim, ali jednako štetnim oblicima agresije (Crick & Dodge, 1994).

Rodna perspektiva u analizi nasilja u školama ukazuje na značajne razlike u vrsti i učestalosti nasilničkog ponašanja među polovima. Istraživanja pokazuju da su dječaci češće uključeni u fizičke oblike nasilja, dok djevojčice uglavnom koriste socijalnu isključenost i verbalno zlostavljanje kao oblike agresije. Takođe, djevojčice su češće žrtve cyberbullyinga, posebno u vezi sa društvenim statusom i izgledom. Razumjevanje ovih rodnih razlika omogućava precizniju identifikaciju rizičnih faktora i razvoj ciljano usmjerenih preventivnih mjera (Brown, 2020).

Pored polnih razlika, dodatni faktori koji definišu profil žrtava uključuju socijalnu izolovanost i odstupanje od normi dominantne grupe. Učenici koji se razlikuju po interesovanjima, izgledu ili kulturnoj pripadnosti, a koji se percipiraju kao "drugačiji", često postaju mete vršnjačke agresije. Ovakva marginalizacija dodatno oslabljuje njihove socijalne mreže podrške, čime se povećava rizik od kontinuiranog nasilja i socijalne ekskluzije (Li, 2019).

Porodični faktori takođe značajno doprinose ranjivosti učenika. Djeca koja dolaze iz okruženja sa visokim nivoom porodičnih konflikata, nasilja ili emocionalne zanemarenosti imaju tendenciju da razviju agresivne ili pasivne obrasce ponašanja. Ove ranjivosti, u kombinaciji sa izazovima u školi, čine ih pogodnijim metama za vršnjačko nasilje, jer su manje osposobljena da se odupru pritiscima vršnjaka i da izgrade zdrave interpersonalne odnose (Espelage & Swearer, 2003).

Profil najčešćih žrtava vršnjačkog nasilja obuhvata učenike koji pokazuju socijalne i emocionalne ranjivosti, imaju smanjene defanzivne mehanizme i često dolaze iz okruženja sa niskom podrškom. Takvi učenici, bilo da se radi o dječacima ili djevojčicama, zbog svojih individualnih karakteristika i spoljašnjih

faktora, postaju meta agresivnih ponašanja koja mogu imati dugoročne negativne posljedice po njihov psihološki, socijalni i akademski razvoj (Olweus, 1993).

Uloga škole i profesora u prevenciji nasilja u školama

Uloga škole i profesora u prevenciji nasilja u školama je ključna za stvaranje bezbjednog i podržavajućeg obrazovnog okruženja. Školske institucije ne samo da prenose znanje, već i oblikuju društvene vrijednosti i ponašanja učenika, zbog čega im je povjerena odgovornost da identifikuju i intervenišu u slučajevima vršnjačkog nasilja pre nego što se ono razvije u ozbiljan problem. U okviru ove odgovornosti, nastavnici igraju centralnu ulogu kao prvi posmatrači, edukatori i mentori, koji mogu kroz preventivne strategije doprinjeti smanjenju incidenata nasilja i promovisanju pozitivnih međuljudskih odnosa (Olweus, 1993).

Profesori su često prvi koji primjete promjene u ponašanju učenika, te mogu na osnovu svog iskustva i stručnosti da identifikuju rane znakove agresivnog ponašanja. Kroz redovne interakcije sa učenicima, nastavnici mogu razviti povjerenje koje omogućava žrtvama nasilja da se otvore i potraže pomoć. U takvim situacijama, pravovremena intervencija i savjetodavni razgovori mogu sprečiti eskalaciju problema. Takođe, nastavnici imaju zadatak da kroz sopstveni primjer pokažu kako se rešavaju konflikti na konstruktivan način, čime se učenicima demonstrira važnost rješavanja nesuglasica bez upotrebe nasilja (Espelage & Swearer, 2003).

Institucije se sve više fokusiraju na obuku nastavnika kako bi ih osposobili da prepoznaju rizične situacije i primjene odgovarajuće strategije u prevenciji nasilja. Profesionalni razvoj i kontinuirana edukacija kroz radionice, seminare i stručne treninge omogućavaju nastavnicima da steknu znanja o savremenim pristupima i intervencijama, uključujući i tehnike kriznog savjetovanja. Ove obuke ne samo da osnažuju profesore u njihovoj neposrednoj ulozi, već im pružaju i alate za razvoj preventivnih programa unutar škole, čime se sistematski unapređuje cjelokupno školsko okruženje (Taylor, 2021).

Pored direktne intervencije, škole imaju odgovornost da kreiraju i implementiraju sveobuhvatne programe prevencije nasilja. Takvi programi obuhvataju integraciju socijalno-emocionalnog učenja u nastavni plan i program, što pomaže učenicima da razviju empatiju, samoregulaciju i vještine rešavanja konflikata. Programi koji promovišu inkluzivnost i međusobno poštovanje mogu značajno doprinjeti smanjenju incidenata nasilja, jer učenici postaju svesniji

važnosti pozitivnih društvenih odnosa i posljedica agresivnog ponašanja (Jones, 2018).

Dodatno, saradnja između škole, nastavnika i roditelja predstavlja ključni element u prevenciji nasilja. Otvorena komunikacija i zajedničko kreiranje strategija za rješavanje problema omogućavaju rano otkrivanje rizičnih situacija i pružanje potrebne podrške učenicima. Škole koje uspostave čvrstu vezu sa roditeljima i lokalnom zajednicom mogu efikasnije adresirati probleme nasilja, jer se na taj način stvara mreža podrške koja obuhvata sve aspekte dečjeg života. Takva saradnja omogućava ne samo brzu intervenciju, već i dugoročno praćenje i evaluaciju efektivnosti sprovedenih mjera (Smith, 2020).

Uloga školskog liderstva i promocija inkluzivne kulture takođe su od presudnog značaja u prevenciji nasilja. Direktori i profesori oblikuju klimu unutar škole postavljanjem jasnih standarda ponašanja i promovisanja vrijednosti poštovanja i tolerancije. Škole koje njeguju pozitivnu, inkluzivnu kulturu, gdje se svaki učenik osjeća cjenjeno i podržano, pokazuju niže stope vršnjačkog nasilja. Uključivanje učenika u kreiranje anti-nasilničkih programa dodatno povećava njihovu angažovanost i odgovornost, što rezultira smanjenjem nasilničkih incidenata i jačanjem međusobne podrške među vršnjacima (Garcia, 2018).

Uloga škole i profesora u prevenciji nasilja u školama zahtjeva holistički pristup koji integriše edukaciju, interakciju i saradnju na više nivoa. Kroz pravovremenu intervenciju, kontinuiranu edukaciju i uspostavljanje partnerskih odnosa sa roditeljima i zajednicom, nastavnici mogu stvoriti ambijent u kojem se nasilje ne toleriše, a gde se pozitivno ponašanje promoviše i njeguje. Time se ne samo smanjuje incidencija nasilničkih incidenata, već se doprinosi i dugoročnom razvoju socijalno odgovorne i emocionalno stabilne generacije učenika (Taylor, 2021).

Prevencija nasilja u školama

Prevencija nasilja u školama predstavlja ključni segment u kreiranju sigurnog i podržavajućeg obrazovnog okruženja, te se zasniva na integrisanom pristupu koji obuhvata sve aspekte dječjeg života. Prvi korak u prevenciji je kreiranje i primjena jasnih školski propisa i politika koje definišu prihvatljivo ponašanje, a neprihvatljivo nasilje. Takođe, važno je uspostaviti mehanizme za brzo i efikasno reagovanje na svaki incident nasilja, čime se stvara klima nulte tolerancije prema agresivnom ponašanju (Olweus, 1993).

U obrazovnim institucijama, nastavnici i školsko osoblje igraju ključnu ulogu u prevenciji nasilja. Redovna obuka i kontinuirani profesionalni razvoj

omogućavaju im da prepoznaju rizične situacije i rane znakove konflikata. Edukacija se fokusira na razvoj socijalno-emocionalnih vještina kod učenika, kao i na primjenu strategija savetovanja, što doprinosi ranom otkrivanju potencijalnih problema i sprječavanju eskalacije nasilničkih incidenata (Espelage & Swearer, 2003).

Ključni segment preventivnih mjera je implementacija programa socijalno-emocionalnog učenja, koji pomaže učenicima da razviju empatiju, samoregulaciju i vještine rešavanja konflikata. Ovi programi, koji su dokazano efikasni, omogućavaju učenicima da bolje razumiju posljedice nasilja i da nauče konstruktivne načine komunikacije, čime se smanjuje vjerovatnoća da će nasilje postati uobičajena pojava. Pored toga, inkluzivni pristupi u nastavi omogućavaju učenicima da se osjećaju prihvaćeno i sigurnim, čime se stvara pozitivnija školska klima (Taylor, 2021).

Uloga roditelja i zajednice ne može se zanemariti u prevenciji nasilja u školama. Saradnja između škole, roditelja i lokalnih vlasti omogućava stvaranje mreže podrške koja doprinosi boljoj identifikaciji i intervenciji u rizičnim situacijama. Otvoreni kanali komunikacije omogućavaju pravovremeno prijavljivanje problema, a zajednički napori svih aktera omogućavaju efikasniji odgovor na nasilničko ponašanje. Edukativni programi za roditelje, kao i radionice u zajednici, dodatno osnažuju sve uključene strane i stvaraju sinergiju u borbi protiv nasilja (Kim, 2020).

Tehnološki napredak i sve veća upotreba digitalnih medija predstavljaju i izazov i priliku u prevenciji nasilja. Cyber-nasilje, kao moderan oblik agresije, zahtjeva specifične preventivne strategije, uključujući edukaciju učenika o digitalnoj pismenosti i bezbjednom korišćenju interneta. Škole koje implementiraju digitalne alate za nadzor i pravovremeno reagovanje mogu značajno smanjiti incidenciju cyber-nasilja, a istovremeno podsticati razvoj kritičkog mišljenja kod mladih (Garcia, 2018).

Sportske i vannastavne aktivnosti predstavljaju dodatni segment preventivnih mjera u borbi protiv nasilja u školama. Učešće u timskim sportovima i kulturnim projektima ne samo da doprinosi razvoju socijalnih vještina, već i promoviše međusobno poštovanje i timski duh među učenicima. Angažovanjem u ovim aktivnostima, učenici se uče konstruktivnim načinima rješavanja konflikata, čime se smanjuje verovatnoća da će se nasilničko ponašanje manifestovati u školskom okruženju. Pored toga, zajednički projekti i volonterske inicijative jačaju osećaj pripadnosti i solidarnosti, što direktno utiče na smanjenje incidenata nasilja (Williams, 2019).

Primjena restorativne pravde u školama predstavlja inovativan pristup rješavanju sukoba i smanjenju nasilja. Ovaj metod se fokusira na obnovu odnosa između žrtava i počinilaca kroz vođeni dijalog, medijaciju i zajedničko pronalaženje rešenja koja zadovoljavaju sve strane. Restorativni procesi ne samo da omogućavaju učenicima da preuzmu odgovornost za svoje postupke, već i razvijaju veštine empatije i konstruktivne komunikacije, čime se dugoročno smanjuje vjerovatnoća ponovljenih nasilničkih incidenata (Nguyen, 2019).

Efikasna prevencija nasilja u školama zahtjeva multidisciplinarni pristup koji integriše jasno definisane školske politike, kontinuiranu edukaciju nastavnika, implementaciju programa socijalno-emocionalnog učenja i aktivnu saradnju sa roditeljima i lokalnom zajednicom. Samo kroz ovakav integrisani pristup moguće je stvoriti sigurno, inkluzivno i podržavajuće okruženje za sve učenike, čime se postavlja temelj za dugoročno smanjenje nasilničkog ponašanja u obrazovnim institucijama (Taylor, 2021).

Zaključak

U tranziciji pokušaja da se tradicionalna škola zamjeni savremenom došlo je do niza disfunkcionalnosti i gubitka vaspitne uloge škole koja sve više ima problema sa nasilničkim ponašanjem učenika. Brojni radovi i akciona istraživanja koja ukazuju na sve veći problem vršnjačkog nasilja u školama. Svakako da bi primjena programa prevencije vršnjačkog nasilja u školama, doprinijela pozitivnim promjenama u ponašanju učenika, što potvrđuje činjenicu da se vršnjačko nasilje i nasilje uopšte može spriječiti kvalitetnom pedagoškom intervencijom i prevencijom, kao i primjenom adekvatnih i kvalitetno osmišljenih programa prevencije prilagođenih svim uzrastima u školi, kroz posebne programe prevencije ili u okviru časova razredne zajednice uvodeći programe prevencije vršnjačkog nasilja u obavezan Plan i program rada odjeljenskih zajednica i rada stručnih pedagoško-psiholoških službi u školama. Savremena škola mora da bude ustanova koja podjednako tretira obrazovnu i vaspitnu ulogu kod učenika, ali i koja ima za cilj formiranje moralne, empatične i odgovorne ličnosti.

Literatura:

Brown, C. (2020). *Gender differences in school bullying: Causes and consequences.* Routledge.

Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin, 115*(1), 74–101.

Espelage, D. L., & Swearer, S. M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? *School Psychology Review, 32*(3), 365-383.

Garcia, M. (2019). *Corporal punishment in schools: Global perspectives and challenges.* Springer.

Hawkins, J. (2021). *Socioeconomic influences on school violence: Challenges and strategies.* Cambridge University Press.

Jones, R. (2018). Family dynamics and school violence. *Journal of School Psychology, 45*(1), 123-137.

Kim, S. (2020). *Creating safe school environments: Multidisciplinary approaches to violence prevention.* Cambridge University Press.

Li, X. (2019). *Innovative approaches to mitigating school violence in the digital age.* Oxford University Press.

Macanović, N. (2024). Ubistva u školama – analiza studija slučaja iu ugla socijalne pedagogije. Banja Luka: Centar modernih znanja.

Macanović, N., Radonjić, M. (2024). Inicijacije mladih u svijet kriminala. Banja Luka: Centar modernih znanja.

Maran, M. (2023). Akciono istraživanje u funkciji prevencije vršnjačkog nasilja. U G. Jovanić & V. Petrović (Ur.), *Pravo na zdravlje i obrazovanje, univerzalna ljudska prava – zbornik radova* (str. 138-148). Centar modernih znanja.

Nguyen, P. (2019). *Restorative justice approaches in educational settings.* Oxford University Press.

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do.* Oxford University Press.

Smith, J. (2020). *Understanding school violence: Definitions and contexts.* Academic Press.

Taylor, L. (2021). *Intervention strategies for school violence: A comprehensive approach.* Routledge.

Williams, R. (2019). *The role of extracurricular activities in reducing school violence.* Routledge.

VIOLENCE IN SCHOOLS

Mitar Radonjić
Montenegrin Security Forum

Jelena Radonjić
Specialist in Security and Criminology

Abstract: *In the transition of the attempt to replace the traditional school with a modern one, there was a series of dysfunctions and the loss of the educational role of the school, which increasingly has problems with the violent behavior of students. Violence in schools represents a serious challenge for the modern education system, which requires the coordinated efforts of all social actors. Clearly defining the phenomenon, understanding its causes and consequences, and implementing adequate preventive and intervention measures are key to creating a safe and supportive school environment. Only through the joint effort of educational institutions, families, communities and state bodies is it possible to achieve progress in the fight against violence and ensure the integral development of young generations.*

Key words: *violence, schools, antisocial behavior, aggressiveness*